

ČIM BOLJ SE CILJI BLIŽAJO, TEM BOLJ SE POTA KRIŽAJO

Marta Rau Selič *

UDK: 930.253:004.3

Marta Rau Selič: Čim bolj se cilji bližajo, tem bolj se pota križajo. Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja. Zbornik referatov z dopolnilnega izobraževanja, Maribor 1/2002, št. 1, str. 121 – 130.

Izvirnik v slovenščini, izvleček v slovenščini in angleščini, povzetek v angleščini.

Novi nosilci informacij omogočajo uporabniku lažji dostop do arhivskega gradiva in omogočajo hkrati njegovo zaščito. Vendar to ne pomeni odstranitve problemov pri izvajanju uporabe arhivskega gradiva. Tudi v prihodnosti se ne bomo izognili človeškemu faktorju in osebnim presojam in le upamo lahko, da nam bodo v takih primerih pri odločitvah pomagali pravni in upravni predpisi, pri odgovornem delu pa bomo ostali zvesti visoki ravni arhivskega dela in varovanja kulturne dediščine.

UDC: 930.253:004.3

Marta Rau Selič: The Closer we Get to our Goals, the more Crossroads we Meet. Technical and Field Related Problems of Traditional and Electronic Archiving. Conference Proceedings, Maribor 1/2002, No. 1, pp. 121 - 130.

Original in Slovenian, abstract in Slovenian and English, summary in English.

New information carriers enable an easier access to archives for users and at the same time they enable a better protection of the material. However that does not mean the complete elimination of problems appearing during the use of archives. Moreover in the future you will not be able to avoid the human factor and the personal judgement and you can only hope that in such a case our decisions can be based upon legal regulations and at the same time you may devote yourself to professional work of a high level and to protection of cultural heritage.

UVOD

Mnenje je, da se tudi v našem arhivu »nevarno« približujemo stanju »popolne« urejenosti: gradivo je zbrano, vzdrževano, obdelano, dostopno uporabnikom po veljavni zakonodaji.

Kaj sedaj?

Vsi vemo, da novi nosilci informacij hkrati omogočajo lažji dostop uporabniku do gradiva in hkrati njegovo zaščito. Vendar problemi, kjer nastopa človeški faktor, ostajajo isti ali pa še večji. Zakonodaja nas lahko omejuje, ne pa ščiti, ker je postopek, da bi jo lahko izvajali, prezahteven. Zato se tudi v prihodnosti ne bomo izognili človeškemu faktorju, osebni presoji, križanju »verovanj«, vrednot, interesov in pogledov na varovanje kulturne dediščine in le upamo lahko, da nam bo v takih križanjih naša zakonodaja v oporo.

* *Marta Rau Selič, strokovna sodelavka za filmsko arhivsko gradivo, izvajanje uporabe filmskega arhivskega gradiva, Arhiv Republike Slovenije, Slovenski filmski arhiv, Zvezdarska 1, 1000 Ljubljana, Slovenija.*

Uporaba filmskega arhivskega gradiva po veljavni zakonodaji in drugih pravnih aktih:

Zakon o arhivskem gradivu in arhivih (ZAGA) (Uradni list RS, št. 20/1997, RS 32-1/1997; popravek)

Ta zakon v 1. členu ureja varstvo arhivskega gradiva, pogoje za njegovo uporabo ter pristojnosti in naloge arhivov.

V 3. členu govori o javnem in zasebnem arhivskem gradivu, v 5. členu opredeli lastnino javnega in zasebnega arhivskega gradiva, v 8. členu pove, da Arhiv Republike Slovenije varuje filmsko arhivsko gradivo, v 18. členu določi način pridobivanja arhivskega gradiva, po 26. členu minister lahko dovoli začasni izvoz javnega arhivskega gradiva in določi rok za vrnitev ter način in pogoje njegovega zavarovanja v času izposoje, po 29. členu se med drugim določi pogoje uporabe zasebnega arhivskega gradiva za znanstvene in kulturne namene, po 33. členu lahko minister dovoli začasen ali trajen izvoz zasebnega arhivskega gradiva na predlog lastnika po predhodnem strokovnem mnenju arhiva. Člen 36 govori o filmskem arhivskem gradivu, ki je s stališča hrambe pomanjkljiv, saj zaradi obveznih zaščitnih kopiranj takšna opredelitev v tem členu ni dokončna. Med izvorno arhivsko gradivo moramo vsekakor prišteti tudi dub pozitiv ali lavand, intermediat ali dub negativ, ker so samo ti trakovi mišljeni za izdelavo kopij za projekcije, tako imenovane projekcijske kopije, in pri barvnem filmu še dub pozitiv in dub negativ tona.

O uporabi arhivskega gradiva v arhivih govorijo:

38. člen o uporabi javnega arhivskega gradiva; na podlagi tega člena minister določi pogoje in način vodenja evidenc javnega arhivskega gradiva ter tarifni pravilnik.

39. člen govori o uporabi zasebnega arhivskega gradiva. Smiselno se uporabljajo določbe o uporabi javnega arhivskega gradiva, če niso v nasprotju z določili pravnih aktov (in tudi zakonov?!), ki jih bom predstavila kasneje v povezavi s 3. odstavkom 54. člena ZAGA in so v tesni zvezi z uporabo filmskega arhivskega gradiva.

40. člen govori o načinu naročila uporabe s prijavo. Mislim, da bi bil v tem primeru boljši izraz "pisna vloga", vsaj pri filmskem arhivskem gradivu.

41. člen v prvem odstavku govori o poslovni skrivnosti, 3. odstavek pa o varstvu osebnih podatkov. Oboje se filmskega arhivskega gradiva skoraj ne tiče, ker so bili v glavnem vsi filmi do predaje v naš arhiv javno predvajani. ZAGA ureja lastninsko pravico do materiala (filmski trak), na katerem so avtorska dela. Arhiv nima pravice prenašati materialnih avtorskih pravic, ker ni nosilec teh pravic, je pa "LASTNIK" materiala, filmskega traku (javna in zasebna lastnina). Moralne avtorske pravice pa Arhiv Republike Slovenije dosledno spoštuje. Uporabo ureja Pravilnik o uporabi javnega arhivskega gradiva v arhivih na podlagi 2. odstavka 38. člena ZAGA.

Arhiv Republike Slovenije in uporabnik morata pri uporabi filmskega arhivskega gradiva upoštevati tele zakone in pravne akte:

Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91; generalni predpis)

Država na svojem ozemlju varuje človekove pravice in temeljne svoboščine..., skrbi za ohranjanje naravnega bogastva in kulturne dediščine ter ustvarja možnosti za skladen civilizacijski in kulturni razvoj Slovenije... (5. člen Ustave).

Zagotovljeno je varstvo avtorskih in drugih pravic, ki izvirajo iz umetniške, znanstvene, raziskovalne in izumiteljske dejavnosti (60. člen Ustave - pravice iz ustvarjalnosti).

Vsakdo je dolžan v skladu z zakonom varovati naravne znamenitosti in redkosti ter kulturne spomenike... (73. člen Ustave - varovanje naravne in kulturne dediščine).

Zakon o varstvu kulturne dediščine (ZVKD) (Uradni list RS, št. 7/99) V odnosu do ZAGA je to je splošni zakon, ki v 2. členu opredeljuje pojem kulturne dediščine. Arhivsko gradivo je opredeljeno kot premična kulturna dediščina, ki izpričuje zgodovinska dogajanja na Slovenskem. V 6. členu - varstvene skupine spomenikov - je arhivsko gradivo izpuščeno?!

84. člen v prehodnih in končnih določbah z izvršilni predpisi, govori o pravilniku o postopku za izdajo dovoljenj za izvoz kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 19/95).

Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (Uradni list RS, št. 21/95) je v odnosu do ZAGA specialni zakon.

Glavne novosti Zakona o avtorski in sorodnih pravicah so tri nove materialne avtorske pravice, ki so za izvajanje uporabe filmskega arhivskega gradiva zelo pomembne:

- a) pravica distribuiranja (glej člen 24 ZASP)
- b) pravica dajanja v najem (glej člen 25 ZASP)

Ta člen ureja izključno pravico avtorja, da dovoli rabo izvirnika ali primerka svojega dela za določen omejen čas z namenom pridobitve dobička. Gre za začasno izročitev izvirnika ali primerka dela v posest. V tem primeru avtorsko pravo že posega v obligacijska in stvarnopravna razmerja, v katerih so vsebovana avtorska dela. To je posledica novih digitalnih tehnologij, katerih uporaba je privedla do možnosti nezakonitega piratskega reproduciranja (člen 9/2 Bernske konvencije).

- c) pravica javnega posojanja (glej člen 36 ZASP)

V teoriji je posojanje opredeljeno kot prepustitev izvirnikov ali primerkov del za določen čas in brez profitnih namenov. Posojanje je podobno najemu, vendar sta zanj značilna dva pogoja:

- 1. da ni namena pridobivanja dobička,
- 2. da poteka preko ustanov, ki se javno financirajo in ki so dostopne javnosti (arhivi....)

Primerek avtorskega dela, ki se javno posoja, je lahko izvirnik ali kopija (pri filmu samo kopija!). Pravica javnega posojanja ima tri stopnje ureditve:

- 1. javno posojanje kot izključna avtorska pravica,
- 2. javno posojanje kot poplačana pravica,
- 3. javno posojanje kot prosta uporaba.

Ker se pravica javnega posojanja navezuje na ustanove, ki so dostopne javnosti, bi značilnosti absolutne pravice in z njo povezani prepovedni zahtevki avtorja lahko otežili družbeno poslanstvo in cilje teh ustanov. Zato je primerneje, da se ta pravica izvede zgolj kot poplačilna pravica, s čimer so varovani interesi obeh

strani, tako javnosti kot avtorja. Pravica posojanja spada med avtorske pravice, ki se navezujejo na primerek dela, na material, na katerem je delo utelešeno. Zato prenos avtorskih del v uporabo na elektronski način, npr. z elektronskim prenosom podatkov s filmskega traku, ne spada pod pravico posojanja, ampak pod pravico dajanja v najem.

V novi slovenski ureditvi je pravica javnega posojanja opredeljena kot pravica avtorjev do nadomestila.

Mesto ZASP v pravnem sistemu: avtorsko pravo tvori posebno področje civilnega prava in del prava intelektualne lastnine. Urad Republike Slovenije za intelektualno lastnino v sklopu Ministrstva za znanost in tehnologijo ima določene upravne pristojnosti nad kolektivnimi organizacijami, ki bodo izvajale kolektivni način uveljavljanja avtorskih pravic kot edino možno in v svetu že uveljavljeno obliko urejanja razmerij med avtorji in uporabniki njihovih del na vse številnejših področjih.¹

Zakon o pogojih za opravljanje reproduktivne video in avdio dejavnosti (ZPORVAD) (Uradni list RS, št. 42/1994, RS 50/1994; dopolnitev, RS 1/1995; spremembe in dopolnitve) je v odnosu do ZAGA specialni zakon.

1. člen govori, da za reproduktivno dejavnost po tem zakonu šteje tudi dajanje v najem, javno predvajanje ter druge oblike posredovanja videogramov in fonogramov. 2. člen določa, kdo lahko opravlja to dejavnost, saj mora biti registriran za opravljanje take dejavnosti, urejena morajo biti tudi pravna razmerja z imetniki pravic avtorjev. Nadzor nad izvajanjem tega zakona izvaja tržna inšpekcija.

Zakon o filmskem skladu Republike Slovenije (ZFS) (Uradni list RS, št. 17/1994) je v odnosu do ZAGA enakopraven zakon.

V 1. členu pove, da s tem zakonom ustanovi Republika Slovenija Filmski sklad kot javni sklad, da nanj prenese izvajanje nacionalnega kulturnega programa, ki pokriva filmsko proizvodnjo in reproduktivno kinematografijo. Za nas je zanimiv 24. člen v prehodnih in končnih določbah, ki ga lahko razumemo kot delni odvzem pravic Arhivu Republike Slovenije, ki je po zakonu ZAGA pooblaščen za hranjenje filmskega arhivskega gradiva.

PRAVILNIK O UPORABI JAVNEGA FILMSKEGA ARHIVSKEGA GRADIVA IN TARIFE, KOT NADOMESTILO ZA UPORABLJENO GRADIVO

Pravilnik o uporabi javnega arhivskega gradiva v arhivih (Uradni list RS, št.59/99) določa podrobnejše pogoje uporabe javnega arhivskega gradiva v arhivih, način vodenja evidenc in tarife uporabe javnega arhivskega gradiva, ki se uporablja v znanstveno-raziskovalne, kulturne, publicistične, izobraževalne in predstavitvene namene. Isto velja za zasebno arhivsko gradivo, če ni v nasprotju z določili pravnih aktov, na podlagi katerih se zasebno arhivsko gradivo hrani v arhivu.²

¹ Miha Trampuž, *Avtorsko pravo in likovna umetnost, Založba ČZ Uradni list RS, Ljubljana 1996.*

² *Predpisi s področja arhivske dejavnosti, Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana 2000.*

CENIK SLOVENSKEGA FILMSKEGA ARHIVA PRI ARHIVU REPUBLIKE SLOVENIJE

Nekateri tuji filmski arhivi uporabljajo v svojem ceniku termin Lizenzgebühr, skratka, prispevek za licenco. Licenca je samo dovoljenje za javno predvajanje, ki vključuje tudi avtorske pravice (RTV ponavadi prizna licenčnino za celovečerni film 150 000 SIT) in stroške komisiji, ki da dovoljenje za javno predvajanje. Naš arhiv v ceniku licenčnega prispevka nima, ker za to od upravičencev nima pooblastila. Licenca ne vključuje obrabnine filma. Obrabnina filma je osnova arhivskega cenika. Obračunska enota filma je vedno meter, tako za kopiranje v filmskih laboratorijih kot ob nakupu surovega filmskega traku. Za kasete je obračunska enota minuta, ker so formati in standardi različni, trak pa je v primerjavi s filmskim mnogo cenejši. Cena izdelave filmske kopije je neprimerljiva z izdelavo video kopije. Res je, da Arhiv Republike Slovenije financira proračun, vendar teh sredstev ni toliko, da bi lahko sproti prekopirali vse potrebne filme, za kar nas obvezuje zakon v členih o varstvu filmske dediščine. Od leta 1970 naprej še nimamo prekopiranega skoraj nobenega duba za katerikoli slovenski celovečerni film itd... Zato se mora vsaka nova kopija vzdrževati sama, proračunska sredstva pa se uporabijo za tiste slovenske filme, ki sploh še nimajo kopij in jih zato trenutno sploh ni možno predvajati.

Obrabo filmske kopije določimo s pomočjo stanja filmske kopije. Pri povprečni skrbi za filmsko kopijo se ta obrabi po 150 predvajanjih v kinodvorani in to stanje obrabe označimo z ocenami 1-5. Za telekino lahko uporabimo samo kopije do ocene 3. Tako smo s pomočjo tehničnega stanja filmske kopije, cene kopiranja filmske kopije in obrabe izvirnega filmskega gradiva in stroškov priprav dub negativa za kopiranje, pripravili stroškovnik obrabe filmskega arhivskega gradiva. Zaradi boljšega razumevanja predstavljam oboje:

1. ZNAČILNOSTI TEHNIČNEGA STANJA FILMSKE KOPIJE:

Z oceno 1:

- dolžina filma popolnoma ustreza dolžini, navedeni na nalepki filma;
- perforacija je pravilna, dovoljeno je, da je trak pri robovih popraskan in na posameznih mestih izjemoma drobno, komaj vidno dvignjen in napočen v sliko;
- slika ob perforaciji in zvok tenko, na posameznih mestih pa močnejše popraskana, vendar to na platnu še ni opazno;
- tonski zapis je malo popraskan, med sliko in tonom na posameznih mestih močnejše popraskan, vendar se med predvajanjem še ne opaža;

Z oceno 2:

- do celotne dolžine manjka do 2% filma pod pogojem, da to ne vpliva na celotni izraz filma;
- perforacija malo, na posameznih mestih močnejše dvignjena in napočena v sliko;
- slika tenko, na posameznih mestih močnejše popraskana, vendar manj snežena, tako da se na platnu malo opažajo temne črte;
- tonski zapis slabše, na posameznih mestih močnejše popraskan, vendar se njegovo predvajanje odvija brez motenj;

Z oceno 3:

- od celotne metraže lahko manjka največ do 5% skupne dolžine s tem, da to pomanjkanje ne vpliva na celotni izraz filma;
- perforacija malo, na posameznih mestih močnejše dvignjena in bolj napočena v sliko ter na posameznih mestih izsekana navzven;
- slika močnejše in bolj, ob perforaciji tudi zvok, na posameznih mestih močno popraskana in močnejše snežena;
- zvok močnejše in bolj popraskan, med sliko in zvokom na posameznih mestih posneta emulzija, vendar to pri reprodukciji še ne izziva večje deformacije zvoka;

Z oceno 4:

- od celotne dolžine manjka več kot 5% skupne dolžine s tem, da to pomanjkanje ne vpliva na celotni izraz filma;
- perforacija malo, na posameznih mestih močnejše dvignjena, močnejše in manj napočena v sliko in na posameznih mestih malo izsekana navzven, sporadično razširjena (raztegnjena) in nazobčana;
- slika močno snežena, močnejše, na posameznih mestih zelo popraskana vzdolž kopije, kar se na platnu jasno vidi;
- zvok močnejše, na posameznih mestih močno popraskan, tako da se med reprodukcijo pojavljajo velike motnje;

Z oceno 5:

- perforacija poškodovana bolj kot pri oceni 4, s tem da kopija še vedno teče skozi aparaturo;
- slika poškodovana več kot pri oceni 4 tako, da je še vedno moč spremljati osnovno dejanje;
- zvok je poškodovan bolj kot pri oceni 4;

Film z oceno 5 se izposoja samo na izrecno zahtevo uporabnika. Povprečna ocena kopije se ugotavlja s seštevanjem vseh elementov. Pri tem povprečna ocena ne more biti bolj ugodna od tiste, ki je ugotovljena za perforacijo. S pravilnim rokovanjem filmska kopija lahko prenese:

- 20 projekcij v oceni 1
- 50 projekcij v oceni 2
- 60 projekcij v oceni 3
- 15 projekcij v oceni 4
- 5 projekcij v oceni 5

Opomba: vkopirane poškodbe slike in zvoka se v tehničnem kartonu ne ocenjujejo.

2. STROŠKOVNIK OBRABE GRADIVA SLOVENSKEGA FILMSKEGA ARHIVA PRI ARHIVU RS

1. projekcija, telekino barvnega celovečernega filma:

a) Kopija 1	35.232,62 SIT
b) Kopija 2	11.794,95 SIT
c) Kopija 3	3.931,43 SIT
d) Obraba dub negativa	427.232,62 SIT

2. projekcija, telekino barvnega kratkega filma:

a) Kopija 1	7.990,93 SIT
b) Kopija 2	2.672,55 SIT
c) Kopija 3	890,85 SIT
d) Obraba dub negativa	95.874,67 SIT

3. projekcija, telekino črno-belega celovečernega filma:

a) Kopija 1	33.441,45 SIT
b) Kopija 2	11.184,43 SIT
c) Kopija 3	3.728,14 SIT
d) Obraba dub negativa	219.784,55 SIT

4. projekcija, telekino črno-belega kratkega filma:

a) Kopija 1	7.575,64 SIT
b) Kopija 2	2.533,66 SIT
c) Kopija 3	844,55 SIT
d) Obraba dub negativa	49.445,15 SIT

5. projekcija, telekino celovečernega črno-belega filma na gorljivi osnovi:

a) Kopija 1	30.494,53 SIT
b) Kopija 2	10.198,84 SIT
c) Kopija 3	3.399,61 SIT
d) Obraba dub negativa	158.482,52 SIT

6. projekcija, telekino kratkega črno-belega filma na gorljivi osnovi:

a) Kopija 1	6.824,23 SIT
b) Kopija 2	2.282,35 SIT
c) Kopija 3	760,78 SIT
d) Obraba dub negativa	31.625,15 SIT

Stroškovnik je sestavljen v SIT in ne vključuje davka na dodano vrednost. Prav tako ne vsebuje stroškov špedicije in transporta. Ključ za razdelitev stroškov na kopije z ocenami je število projekcij, ki jih prenese kopija v posameznem razredu. Stroškovnik obrabe upošteva amortizacijo izvirnika filmskih trakov (hramba originala, izdelava dub pozitiv in dub negativ) in izdelava projekcijske kopije. Iz originala negativa se naj ne bi naredilo več kot pet kopij, vključujoč tudi čitani dub pozitiv, ki je narejen po delovni kopiji -0- in odčitani kopiji. Iz strokovnega stališča je priporočljivo, da se izdelava dub pozitiv v času produkcije filma. Tako lahko originalni negativ arhiviramo in ga ne uporabljamo več do izrabe dub pozitiv.

Po novih postopkih pa bo Arhiv moral upoštevati, da je vzdrževanje novejših filmske dediščine po letu 1990 še dražje. Izvirni filmski trakovi so v večini primerov v 16 mm formatu, obraba teh trakov je še hitrejša, izdelava duplikatov pa bistveno dražja (do 650,00 SIT/m). Tako postanejo stroški arhiva za izdelavo prvih duplikatov izredno veliki. Tako se nam kot bumerang vračajo navidezno nižji stroški filmske produkcije. Izvirnih gradiv brez izdelave duplikatnih negativov sploh ne smemo uporabljati. V tem primeru bi morala biti že arhivska kopija narejena iz duplikata.

Arhiv mora natančno vedeti, kaj naroča v laboratoriju, kajti tudi ta strošek zelo vpliva na kvaliteto filmske kopije in na izračun obrabe filmskega arhivskega gradiva.

Za ponazoritev predstavljam primerjalni cenik največkrat uporabljenih uslug filmskih laboratorijev iz leta 2001, s katerimi v glavnem sodelujemo:

storitev	laboratorij Budimpešta	laboratorij Dunaj	laboratorij Zagreb	laboratorij KUD Cineast Ljubljana
razvijanje negativa	84	144	81	60
delovna kopija čb	302	228	237	200
delovna kopija color	200	212	209	-
korekcijska kopija čb	330	348	284	250
dub negativ čb	-	600	662	400
dub negativ color	1392	1202	1180	-
dub pozitiv čb	-	420	472	300
dodatek za blow up 16-35 mm	650	180	-	-
komercialna kopija čb	330	326	330	250
komercialna kopija color	202	188	204	-
blow up direkt 16-35 mm (komercialna kopija)	1128	504	510	-
blow up 16-36 mm (dub pozitiv)	1560	710	1565	-

Vse cene vključujejo 20 % DDV, ki ga morajo obračunati vsi filmski laboratoriji, razen KUDa Cineast. Ta je registriran kot restavratorski laboratorij, zato je po 25. členu Zakona o davku na dodano vrednost njegova stopnja DDV 0%.

Cenam za tujino je potrebno prišteti še stroške špedicije, prevoza in odpreme, ter carinskih formalnosti, čeprav carine ni. Cene veljajo za tekoči meter filma 35

mm. Za 16 mm filme so cene nižje zaradi nižjih cen filmskega traku, razen v laboratoriju na Dunaju, kjer so vse cene obdelave 16 mm filma nekoliko višje od tistih za 35 mm format.

Cenik Slovenskega filmskega arhiva pri Arhivu Republike Slovenije bi moral tako zajemati tudi realne materialne stroške, to je stroške za vso manipulativno delo, nadomestilo za obrabo filma (izvirnih trakov in kopij), stroške vzdrževanja aparatov za prikazovanje in materialno varstvo filmskega arhivskega gradiva, stroške elektrike, skladišč... Zaradi značaja naše ustanove naš cenik ni komercialen. Naša dolžnost je, da poslujemo v skladu z njim z vsemi uporabniki. Mislim pa, da bi pri uporabi filmskega gradiva morali upoštevati tudi njegovo zgodovinsko vrednost.

Problem komercialne uporabe filmskega arhivskega gradiva

Izpostavila bi še problem komercialne uporabe filmskega arhivskega gradiva (reklamni filmi...), ko uporabnik z uporabo našega filmskega arhivskega gradiva pridobi dobiček. Del tega bi moral pripadati tudi arhivu, kar bi opredelili posebej v pogodbi v skladu z upravnimi in pravnimi predpisi. Pri komercialni uporabi filmskega arhivskega gradiva bi se morala pogodba v vsakem posameznem primeru sestavljati individualno, kjer se upošteva osnovna obrabnina, avtorska pravica, zgodovinska vrednost in dogovorjeni delež dobička naročnika .

Na zgodovinsko vrednost kar prevečkrat pozabimo, ima pa jo vse arhivsko gradivo. Nima pa pri vsem gradivu enake vrednosti. Pri filmu ima avtorski film manjšo objektivno zgodovinsko vrednost in večjo subjektivno zgodovinsko vrednost. Naključna in arhivska snemanja imajo običajno veliko objektivno zgodovinsko vrednost, ki pa jo lahko zmanjšuje subjektivnost snemalca ali avtorja (možnost zavestne manipulacije). Mnogo težje je določiti tržno vrednost takega zgodovinskega vira, vendar tudi v tem primeru film predstavlja dokument časa. Načeloma tudi tukaj veljata ponudba in povpraševanje. Čim več arhivskega gradiva hranimo o določeni temi, tem manjša bo njegova tržna vrednost. Celovečerni film Jara gospoda ima zaradi igre slučaja veliko zgodovinsko vrednost, saj nam ohranja v živi sliki in besedi celo vrsto slovenskih gledaliških igralcev, ki jih pri drugem gradivu skoraj ni (Marija Nablocka in drugi).

ZAVAROVANJE KULTURNE DEDIŠČINE PRED NJENO »RAZPRODAJO«

Razmišljam, ali ob pojmu "arhiv" sploh lahko uporabljam besedo "tržnost". Naša osnovna naloga je hranjenje filmskega arhivskega gradiva, zato pojem "tržnost" bolj pojmujem kot skrb za to, da filmsko arhivsko gradivo postane zares dostopno uporabniku. Ne smemo pozabiti, da je pri filmu potrebna še tehnična dostopnost, ker je pri svoji uporabi vezan na določene tehnične pripomočke: kinoprojektor, montažna miza, telekino... Arhiv je razširil svojo ponudbo tudi s tem, da omogoča uporabniku ogled filmskega arhivskega gradiva na bolj dostopnih nosilcih (video, CD-ROM, DVD in tudi digitalni fotografiji...).

Že naši predhodniki na področju arhivistike so postavili temelje za hranjenje, raziskavo in uporabo arhivskega gradiva. Od njih se moramo naučiti in prevzeti dragoceno znanje in izkušnje, nikakor pa ne smemo znižati ravni, ki so jo že oni postavili.³

Že na tem mestu lahko povem, da bomo kot družba potrebovali veliko

³ Majda Smole, *Zgodovina arhivistike in arhivske službe, Arhivsko društvo Slovenije, Ljubljana 1976.*

ozaveščenosti in tudi žrtev, da bomo ohranili, kar smo kot dediščino prejeli od prednikov in predhodnikov. Po drugi strani pa je naša nacionalna dediščina doma in v okviru Evrope zaznavna vrednota, bogastvo raznolikosti, specifične, ki jo je moč tudi vnovčiti. In tukaj si moramo postaviti vprašanje in nanj tudi odgovoriti:

»Bomo zvesti visoki ravni arhivskega dela in varovanja, in hkrati dovolj odprti v svet, tako do oddaljenih tujcev kot do bližnjih sosedov, dovolj ponosni in ravno prav pogoltni dediči?«

LITERATURA:

- *Miha Trampuž, Avtorsko pravo in likovna umetnost, Ljubljana 1997*
- *Stojan Cigoj, Kinematografsko delo v avtorskem pravu, Zbornik znanstvenih razprav Pravne fakultete, XVII letnik, Ljubljana 1987*
- *Miha Trampuž, Branko Oman, Andrej Zupančič, Zakon o avtorski in sorodnih pravicah s komentarjem, Ljubljana 1997*
- *Etični kodeks FIAF, Madrid 1999*
- *Predpisi s področja kulture, ČZ Uradni list RS, Ljubljana 1996*
- *Predpisi s področja arhivske dejavnosti v Sloveniji, Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana, 2001*
- *Dipl. inž. Franci Strehovec, razna delovna gradiva RTV, skrb za film v dobi telekina*
- *Arhivi i arhivsko gradivo, Zbirka pravnih propisa 1828-1997, Hrvatski državni arhiv, Zagreb 1998*
- *Majda Smole, Zgodovina arhivistike in arhivske službe, Arhivsko društvo Slovenije, Ljubljana 1976*
- *Evidence o uporabi filmskega arhivskega gradiva*

SUMMARY

THE CLOSER WE GET TO OUR GOALS, THE MORE CROSSROADS WE MEET

Film archives protect the film heritage for future generations. The most important task of film archives is the protection of their holdings, therefore the access should not endanger and reduce the primary task of protection. Problems that we face at our work should not be ignored. With good reasons one may ask, of what help the information on the stored film material is, if we are about to lose the original records for ever because of carelessness.

Since the film is very sensitive and therefore endangered we have to provide the best possible protection of all kinds of archival material using the help of laws and regulations. We always bear in mind that archives do not only serve themselves but follow values that are not only bound to the present time. On behalf of the successors the archival profession may take a clear position protecting the archival heritage as well as it has to take care for a harmonisation of archival theory and practice.

Long lasting experiences have led to the recognition, that archives should not insist on market conditions and so called "short term actions" that are not appropriate at all. The goal of a presentation of films representing the national cultural heritage is a non-profit-making one, but it does not mean, that the film shows ought to be free of charge. The collected money should be invested into the protection of the cultural mission of archives, which will be able to present the national film heritage at home and around the world in a better way and with more quality.